

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Харченко І.І. Концепція формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки. Фізико-математична освіта. 2019. Випуск 4(22). Частина 2. С. 79-85.

Kharchenko I. The concept of formation of culture of professional communication of future economics. Physical and Mathematical Education. 2019. Issue 4(22). Part 2. P. 79-85.

DOI 10.31110/2413-1571-2019-022-4-038
УДК 378.147:[378.046-021.64:33-051]

І.І. Харченко
Сумський національний аграрний університет, Україна
ORCID: 0000-0002-0714-2744

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ

Формулювання проблеми. З огляду на підвищені вимоги сучасного ринку праці до економістів особливого значення набуває культура професійної комунікації фахівця з економіки як складова його загальної професійної культури. Будучи одночасним поєднанням професії з мистецтвом мови й мистецтвом мовлення, культура професійної комунікації виступає сукупним показником не лише професійного досвіду, рівня професійних знань, умінь, навичок, а й почуттів і зразків поведінки та потребує цілеспрямованого свого формування.

Матеріали і методи. Теоретичні: історичний, функціональний та структурний, термінологічний аналіз, узагальнення та екстраполяція наукових результатів з проблеми дослідження, педагогічне проектування; емпіричні: спостереження за освітнім процесом, узагальнення практики.

Результати. Провідна ідея дослідження полягає у тому, що формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки має відбуватися цілеспрямовано у спеціально створеному в ЗВО інформаційно-освітньому середовищі, де передбачено інтеграцію мовно-мовленнєвої, інформатичної та економічної підготовки майбутніх фахівців з економіки на засадах теорії соціальної комунікації, пріоритетних напрямів державної політики інформатизації і розвитку інформаційного суспільства та сучасної парадигми професійної освіти. Концепція формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки охоплює методологічний, теоретичний і практичний концепти.

Висновки. Концептуальні засади формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки ґрунтуються на положеннях нормативно-правової бази професійної освіти, філософських положеннях теорії наукового пізнання явищ дійсності, психологічних положеннях теорії особистості, психолого-педагогічній теорії розвитку і саморозвитку професійних якостей особистості, положеннях діяльнісної теорії, про єдність пізнавальної теоретичної та практичної діяльності, теорії проблемного навчання та врахуванні закономірностей освітнього процесу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: культура професійної комунікації, майбутні фахівці з економіки, концептуальні засади, формування, професійна підготовка.

ВСТУП

Постановка проблеми. З огляду на підвищені вимоги сучасного ринку праці до економістів, що зумовлені активним розвитком науково-технічного прогресу, рівнем економічного розвитку країни, темпами інфляції, конкуренцією на світовому ринку, політичною нестабільністю та соціокультурними факторами, особливого значення набуває культура професійної комунікації фахівця з економіки як складова його загальної професійної культури. Будучи одночасним поєднанням професії з мистецтвом мови й мистецтвом мовлення, культура професійної комунікації виступає сукупним показником не лише професійного досвіду, рівня професійних знань, умінь, навичок, а й почуттів і зразків поведінки та потребує цілеспрямованого свого формування. У сучасному суспільстві, де спостерігаються тенденції віртуалізації усіх сфер життєдіяльності людини, науковці відзначають важливість якісної комунікації в соціумі, що актуалізує проблему формування у особи культури комунікації як особистісної, так і професійної. Процес комунікації охоплює не тільки обмін інформацією, а й сприйняття та розуміння інших учасників комунікативного процесу і на цій основі потребує вироблення єдиної лінії комунікативної взаємодії. Проте володіючи лише нормами літературної мови, майбутній фахівець не завжди може досягти бажаних результатів співпраці, оскільки в процесі перемовин у фаховому середовищі потребуватиме розуміння специфічних термінів, професійного сленгу, спілкування усталеними для галузі каналами зв'язку.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичну основу дослідження становлять положення, що ґрунтуються на: засадах філософії освіти і методології педагогічних досліджень (В. Андрущенко, І. Бех, В. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); теорії педагогічних систем (В. Беспалько, О. Глузман, В. Шадріков та ін.); теорії організації педагогічного

процесу у вищій школі (С. Архангельський, А. Алексюк, В. Бондар, В. Кушнір, В. Сластьонін та ін.); методологічних підходах до якісного функціонування системи вищої освіти (С. Калашнікова, В. Луговий, А. Новіков, М. Поташич, О. Слюсаренко, Ж. Таланова та ін.); особливостях, напрямках і структурі професійної підготовки фахівців (С. Батишев, Ю. Бабанський, А. Беляєва, Г. Васянович, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Махмұтов, П. Підкасистий, Дж. Равен, М. Скаткін, С. Сисоєва, В. Серіков та ін.).

Важливими для вирішення проблеми формування культури професійної комунікації фахівців, у тому числі фахівців з економіки, є наукові результати, пов'язані з:

– формуванням і розвитком: мовної та мовленнєвої культури (А. Богущ, Н. Голуб, С. Ермоленко, Л. Струганець та ін.), професійної культури (Л. Фільштейн, І. Іванова, Л. Максимова та ін.), інформаційної культури (О. Прудникова, Ю. Рамський, В. Кравець, В. Кухаренко та ін.), культури спілкування (Я. Радевич-Вінницький, І. Сайтарли, М. Стахів, Т. Чмут та ін.);

– визначенням психолого-педагогічних засад і теоретичних моделей професійної підготовки фахівців економічної галузі в Україні (М. Артюшина, Н. Кошелєва, В. Штенко, В. Стрельников, Ю. Ткач та ін.); теоретичних основ підготовки майбутніх економістів (Г. Дутка, А. Колот, Л. Лебедик, О. Набока, Л. Нічуговська, В. Храпкіна та ін.) та наступності вищої економічної освіти (М. Левочко, О. Шпак та ін.);

– особливостями: професійної підготовки економістів у контексті полікультурності (А. Загородня, С. Сисоєва, Н. Якса, М. Яковичка та ін.); формування професійної компетентності фахівців економічного профілю (Н. Баловсяк, О. Гончарова, Л. Отрощенко, І. Полещук, О. Романовський та ін.);

– сутністю освітнього середовища (К. Приходченко, С. Савченко та ін.); електронного освітнього середовища (В. Биков, Р. Гуревич, Р. Клопов та ін.); феноменом оздоровчого середовища закладу освіти (С. Омельченко, О. Момот, Т. Осадченко та ін.); створенням освітнього середовища закладу освіти (В. Биков, А. Веряєв, Н. Гонтаровська, А. Данилюк, В. Комісаров та ін.).

Узагальнення результатів наукових досліджень дає підстави стверджувати, що у педагогічній теорії й практиці накопичено значний досвід у вирішенні проблем, пов'язаних з мовною і професійною підготовкою майбутніх фахівців з економіки, використанням інформаційних ресурсів закладу освіти для її організації та супроводу, водночас у вітчизняній професійній освіті бракує комплексних досліджень, присвячених проблемі формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО.

На підставі аналізу результатів наукових праць і практичного педагогічного досвіду окреслено низку актуальних на сьогодні суперечностей:

– між процесами глобалізації та інтеграції України в європейський освітній простір, які вимагають якісної професійної комунікації в експертному середовищі, та відсутністю концептуальних положень формування відповідної культури комунікації на рівні професійної підготовки фахівців;

– між суспільними вимогами до фахівців з економіки, здатних здійснювати ефективну професійну комунікацію у реальному та віртуальному просторі, та реальним рівнем культури професійної комунікації в них;

– між загальним характером професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки, що зорієнтована більшою мірою на формування й розвиток в них економічних знань і вмій, та об'єктивними потребами фахівців з економіки у сформованій в них культурі професійної комунікації;

– між розробленістю теоретичних положень щодо формування й розвитку професійної культури фахівця та недостатнім методологічним і науково-методичним обґрунтуванням процесу формування у фахівців з економіки культури професійної комунікації як складника їх професійної культури;

– між необхідністю цілеспрямованого формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки та відсутністю цілісної педагогічної системи, що забезпечує цей процес.

Отже, актуальність проблеми, її соціальна значущість і недостатня дослідженість зумовили необхідність побудови концепції формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки.

Мета статті. Представити концепцію формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань на різних етапах наукового пошуку було використано комплекс наукових методів:

а) теоретичні, спрямовані на здобуття об'єктивних даних та висновків щодо специфіки предмета дослідження, – історичний, функціональний та структурний аналіз процесу формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО; термінологічний аналіз для уточнення тезаурусу дослідження; структурно-логічний аналіз для визначення сутності і структури понять «культура професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки», «формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО», «інформаційно-освітнє середовище ЗВО», розробки критеріїв і показників сформованості культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО; узагальнення та екстраполяція наукових результатів з проблеми дослідження, одержаних у процесі вивчення філософської, психологічної, соціологічної, педагогічної наукової літератури для розробки теоретико-практичних засад формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО; педагогічне проектування для розробки моделі педагогічної системи формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО;

б) емпіричні, зорієнтовані на безпосереднє практичне вивчення досліджуваних явищ, – спостереження за освітнім процесом у закладах вищої освіти, узагальнення практики функціонування інформаційно-освітнього середовища ЗВО та педагогічного досвіду викладачів для уточнення суперечностей між чинною системою професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки та потребами суспільства; бесіди зі студентами, викладачами, фахівцями економічної сфери для

визначення методичних засад формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) для перевірки ефективності педагогічної системи формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО; анкетування, опитування, тестування майбутніх фахівців з економіки для визначення рівнів сформованості в них культури професійної комунікації; графічний аналіз динаміки рівнів сформованості культури професійної комунікації фахівців з економіки за кожним з показників для встановлення якісних зрушень у результатах професійної підготовки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Провідна ідея дослідження полягає у тому, що формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки має відбуватися цілеспрямовано у спеціально створеному в ЗВО інформаційно-освітньому середовищі, де передбачено інтеграцію мовно-мовленнєвої, інформатичної та економічної підготовки майбутніх фахівців з економіки на засадах теорії соціальної комунікації, пріоритетних напрямів державної політики інформатизації і розвитку інформаційного суспільства та сучасної парадигми професійної освіти.

Концепція формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки охоплює методологічний, теоретичний і практичний концепти.

Методологічний концепт формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО відображає взаємний зв'язок і взаємодію різних наукових підходів, серед яких провідними виступають:

- системний (формування культури професійної комунікації на основі педагогічної системи, в межах якої: електронні освітні ресурси виступають повноцінною інформаційною одиницею, відбувається формування професійно значущих якостей для здійснення ефективної комунікації, обумовлена цілісність педагогічного процесу та його структурність, ієрархічність і взаємна залежність із професійним середовищем та запитамі сучасного інформатичного суспільства);

- культурологічний (культура саморегуляції в процесі міжособистісної взаємодії, культура діяльності в професійній сфері та культура мовної поведінки під час спілкування виступають якісними характеристиками феномену культури професійної комунікації);

- інформаційний (підхід застосовується для виявлення та аналізу інформаційних аспектів процесу формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки у умовах ІОС ЗВО);

- особистісно-професійний (підхід передбачає орієнтацію на формування знань та умінь майбутніх фахівців з економіки на основі професійної підтримки викладачами їх особистісного розвитку через професійну комунікацію);

- діяльнісний (в культурі професійної комунікації фахівців з економіки відображаються як особистісні ознаки фахівця, так і специфічний характер його професійної діяльності);

- акмеологічний (забезпечення акмеологічного розвитку фахівця як особи, що досконало володіє мистецтвом професійної комунікації);

- технологічний (результатів у формуванні культури професійної комунікації фахівців з економіки можна досягти лише в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО, побудованого на інтегративній взаємодії викладача і студента з використанням інформаційних технологій, які забезпечують технологічну основу для досягнення поставлених цілей навчання);

- аксіологічний (акцент на цінності студента як суб'єкта професійного розвитку, для якого саме спілкування є цінністю).

Теоретичний концепт формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО містить такі положення.

Культура професійної комунікації майбутнього фахівця з економіки – це складова професійної культури, яка необхідна фахівцю з економіки для ефективного здійснення комунікативної діяльності, та проявляється в позитивному особистісному ставленні до комунікативної взаємодії, досконалому володінні комплексом загальних і спеціальних знань, нормами мови й мовлення та вміннях їх коректного застосування у процесі передачі думки в усіх видах фахового спілкування.

Формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки – це спеціально організований, професійно орієнтований освітній процес, результатом якого є утворення ціннісних установок та мотивів здійснення комунікативної діяльності, набуття загальних і спеціальних (фахових, мовних, мовленнєвих) знань, умінь користуватися фаховою термінологією у професійних цілях, набуття здатності користуватися мовою як засобом спілкування у різних професійних ситуаціях, а також здатності до рефлексії у професійній комунікації.

Інформаційно-освітнє середовище ЗВО – це цілеспрямовано побудована в межах освітньої діяльності ЗВО система, яка включає електронні ресурси навчального, наукового, популярного характеру, інформаційні технології (електронні, дистанційні, мобільні) їх використання, засоби організації та управління освітньою діяльністю через офіційні канали електронної комунікації.

Під педагогічною системою формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО слід розуміти динамічно функціональний комплекс діалектично пов'язаних між собою підсистем, які створюють оптимальні умови для утворення ціннісних установок та мотивів здійснення комунікативної діяльності, набуття студентами загальних і спеціальних (фахових, мовних, мовленнєвих) знань, умінь користуватися фаховою термінологією у професійних цілях, набуття здатності користуватися мовою як засобом спілкування у різних професійних ситуаціях, а також здатності до рефлексії у професійній комунікації.

Педагогічна система формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО має ґрунтуватися на сутності феномену «культура професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки» і передбачати результатом сформованість такої культури засобами інформаційно-

освітнього середовища ЗВО, використовувати поширені та інноваційні форми (проблемні лекції, семінари, дискусії, проекти, конференції, on-line-навчання, майстер-класи, тренінги, вебінари, чати, електронне листування), методи (проблемні (мозкова атака, дерево рішень, кейс-метод), ігри (рольові, ділові та імітаційні, метод оперативних дій), евристична бесіда, ділова бесіда, дискусія, пошукова діяльність, есе, сенкани, карти знань, «хмари слів», синквейни, web-квести, самоосвіта (самоспостереження, самоаналіз, самоконтроль), засоби (мовленнєві вправи (вимовляння слів та їх уживання в мовленні, побудова діалогу й монологу на основі зразків, заданих ситуацій, малюнків ситуативного характеру), вправи «Дзеркало», «Зрозумій мене» на вживання невербальних комунікативних засобів; ситуативні моделі, словники, електронні скриньки, ЕОР, дидактичні матеріали (ілюстрації, презентації, схеми, таблиці, слайди та відео, тести тощо) навчання.

Ефективність педагогічної системи формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО визначається якісними змінами за кожним із показників сформованості такої культури.

Практичний концепт формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО інтегрує в собі:

– педагогічну систему, результатом якої є сформованість усіх компонентів такої культури, й ефективність якої визначається якісними змінами за кожним із показників сформованості культури професійної комунікації;

– активну розробку та використання електронних освітніх ресурсів;

– авторські спецкурси (філологічні, ІТ, економічні), при вивченні яких використовується спеціалізоване програмне забезпечення;

– комплексну мовно-мовленнєву підготовку й активне особисте та електронне спілкування (листування, чати, блоги) у квазіпрофесійному та професійному середовищах;

– використання інформаційно-перцептивних, репродуктивних та активних методів навчання.

Основні положення концепції знаходять своє відображення у *загальній гіпотезі дослідження*: процес формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО буде ефективним за умови його наукового обґрунтування, теоретико-практичної розробки та впровадження як педагогічної системи.

Загальна гіпотеза конкретизована в низці припущень, які репрезентують складові педагогічної системи формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО:

– якщо окреслити мету, завдання та принципи, за якими буде відбуватися формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО, то процес формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО буде ефективним (передбачено у *аналітично-цільовій підсистемі*);

– якщо визначити напрями корекції змісту професійної підготовки (при цьому важливими є не лише курси мовного та економічного спрямування, які впливають на здатність сприймати і використовувати фахову термінологію у професійному спілкуванні, а й курси інформатичного спрямування, опанування яких забезпечує здатність до комунікативної взаємодії через електронні засоби і технології), здійснити відбір традиційних та інноваційних форм, методів і засобів навчання з урахуванням специфіки формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО, то процес формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО буде ефективним (передбачено у *методико-практичній підсистемі*);

– якщо створити діагностичний апарат (критерії та показники) для визначення рівнів сформованості культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО, то процес формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО буде ефективним (передбачено у *контрольно-результативній підсистемі*).

ОБГОВОРЕННЯ

За результатами термінологічного аналізу ключових понять дослідження обґрунтовано, що посилення ролі комунікації у суспільстві, що глобалізується, призводить до того, що в центр її розгляду ставиться здатність ефективного обміну інформацією. Дефініція «комунікація» позначає процес обміну думками, інформацією та емоційними переживаннями під час взаємодії людей за допомогою мови.

Поняття «комунікація» не може існувати поза межами культури, оскільки культура, як і комунікація, є явищем соціальним. Комунікація є фундаментальною ознакою людської культури. Сучасні філософські дослідження переконують, що культура комунікації з чинника, який супроводить процес соціальної взаємодії, перетворюється на один з провідних чинників досягнення соціальної стійкості й упорядкованості завдяки його стабілізуючому впливу на комунікативні процеси. Саме культурне наповнення надає цьому феномену поліфункціонального характеру.

Культура комунікації характеризується здатністю до узгодження й співвіднесення своїх дій з іншими, прийняття й сприйняття іншого, добору аргументів, розуміння й шанобливого ставлення до думок інших, що забезпечує регулювання взаємин у досягненні спільної мети діяльності, а також готовністю до тактовної комунікативної взаємодії й рефлексії в комунікативній діяльності. Водночас культура комунікації увиразнює уміння стати на позицію партнера, розширює межі комунікативної діяльності, обумовлює змістовні засади взаєморозуміння людей у суспільстві, міру й еталони їхніх форм спілкування і поведінки.

Професійна комунікація ґрунтується на фахових знаннях і комунікативних уміннях, навичках професійного спілкування, соціально-особистісному досвіді та детермінується індивідуальними якостями особистості, необхідними для успішного виконання професійної діяльності.

За аналізом проведених досліджень у галузі професійної підготовки фахівців з економіки та узагальненням їх результатів та висновків (М. Артюшина [1], Л. Барановська [2], О. Гончарова [3], Г. Дутка [4], Т. Коваль [5], Н. Кошелева [6], Л. Лебедик [7], О. Набока [8], Т. Поясок [9], В. Стрельников [10], Ю. Ткач [11] та ін.), а також за аналізом нормативних документах (законодавчі акти, положення й методичні рекомендації МОН, освітні стандарти, освітні програми, навчальні програми дисциплін тощо) стверджуємо, що:

1) професіограма економіста з позиції ділової комунікації передбачає інформацію про комплекс загальних та професійних знань і вмінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної комунікативної діяльності як невід'ємного елемента його професійної діяльності;

2) майбутній фахівець з економіки серед іншого повинен: володіти діловою українською мовою та застосовувати її функціональні можливості; володіти економічною термінологією та вміти її використовувати в процесі професійного спілкування; володіти нормами мовного спілкування у різних форматах взаємодії між комунікантами; володіти нормами мовленнєвої поведінки у процесі проведення перемовин чи встановлення контакту зі співрозмовниками та підтримання коректної тональності професійної комунікації; володіти вміннями сприймати, розуміти та реагувати на сказане чи написане співрозмовником в умовах професійної комунікації; володіти вміннями прогнозувати розвиток діалогу та реакцію співрозмовника; володіти вміннями спрямовувати комунікацію, ураховуючи цілі професійної діяльності; володіти вміннями створити та підтримувати доброзичливу атмосферу комунікації; володіти навичками організації комунікативної взаємодії з використанням інформаційних технологій і засобів;

3) базисом формування професійної культури фахівців є їхня мовно-мовленнєва підготовка, яка має здійснюватися в закладах освіти, де передбачено створення відповідного навчально-методичного супроводу з урахуванням обраної галузі, і характеризується психолого-комунікативними вміннями, мовно-мовленнєвими вміннями, уміннями вербально-професійної імпровізації; передбачає врахування значущості ролі української мови у професійній підготовці фахівців різних напрямів, у т.ч. й економічного;

4) аналіз проведених досліджень підтвердив фрагментарність напрацювань щодо формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців економічної галузі, а тому потребують окремого дослідження сутність і структура культури професійної комунікації фахівців з економіки, яка увиразнить особливості їхньої професійної підготовки.

Нині на ЗВО покладаються основні обов'язки з підготовки майбутніх фахівців з економіки, для яких надважливого значення поряд з фаховими знаннями й уміннями набуває володіння: літературною українською мовою; економічною лексикою та мистецтвом її використання в процесі професійної комунікації; нормами мовного спілкування та його формами за способом взаємодії між комунікантами; стандартизованими нормами мовленнєвої поведінки у процесі проведення переговорів чи встановлення контакту зі співрозмовником та підтримання спілкування у певній тональності, мовленнєвим етикетом; вміннями розуміти та реагувати на сказане співрозмовником у професійних ситуаціях спілкування; вміннями прогнозувати розвиток діалогу та реакцію співрозмовника; вміннями спрямовувати діалог, ураховуючи цілі професійної діяльності; вміннями створити та підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування.

Комунікативна діяльність майбутніх фахівців з економіки характеризується влучним та доцільним використанням економічних термінів у процесі виконання професійних обов'язків, вміннями та навичками граматично правильно будувати речення та власний діалог, використовуючи фахову термінологію. У процесі спілкування, яке має діяльнісний характер, реалізуються міжособистісні взаємини, які сприяють формуванню одностайних настроїв і поглядів, взаєморозумінню та узгодженості дій, згуртованості й солідарності, без яких неможлива жодна колективна діяльність і котрі становлять культурно-комунікативну основу соціального і професійного життя.

Культура професійної комунікації майбутнього фахівця з економіки – це складова професійної культури, яка необхідна фахівцю з економіки для ефективного здійснення комунікативної діяльності, та проявляється в позитивному особистісному ставленні до комунікативної взаємодії, досконалому володінні комплексом загальних і спеціальних знань, нормами мови й мовлення та вміннях їх коректного застосування у процесі передачі думки в усіх видах фахового спілкування.

Культура професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки має нетривіальну структуру і розглядається як єдність *аксіологічного* (ціннісні установки та мотиви професійної комунікації), *теоретичного* (уявлення майбутніх економістів про систему мови та знання правил мови і мовлення), *професійно-термінологічного* (уміння користуватися економічною терміно-лексикою, економічною мовою у професійних цілях та для розуміння мовлення інших), *процедурного* (здатність користуватися мовою як засобом спілкування у різних професійних ситуаціях), *особистісного* (здатність до рефлексії професійної комунікації) компонентів.

Формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки розглядаємо як спеціально організований, професійно орієнтований освітній процес, результатом якого є утворення ціннісних установок та мотивів здійснення комунікативної діяльності, набуття загальних і спеціальних (фахових, мовних, мовленнєвих) знань, умінь користуватися фаховою термінологією у професійних цілях, набуття здатності користуватися мовою як засобом спілкування у різних професійних ситуаціях, а також здатності до рефлексії у професійній комунікації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Схарактеризовано закономірності процесу формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки: сприйняття культури професійної комунікації фахівця як суспільного й одночасно індивідуально-особистісного явища; конкурентоздатність фахівця з економіки напряму залежить від розвитку його культури професійної комунікації; процес формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки належить до пізнавально-перетворювальної діяльності; сприйняття культури професійної комунікації майбутнього фахівця з економіки як його цілісної професійно-особистісної характеристики.

Концептуальні засади формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах ІОС ЗВО ґрунтуються на положеннях нормативно-правової бази професійної освіти, філософських положеннях теорії

наукового пізнання явищ дійсності, психологічних положеннях теорії особистості, психолого-педагогічній теорії розвитку і саморозвитку професійних якостей особистості, положеннях діяльничої теорії, про єдність пізнавальної теоретичної та практичної діяльності, теорії проблемного навчання та врахуванні закономірностей освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Артюшина М. В. Психолого-педагогічні засади підготовки студентів економічної спеціальності до інноваційної діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 534 с.
2. Барановська Л. В. Теоретико-методичні основи навчання професійного спілкування студентів вищого аграрного навчального закладу : дис... д-ра наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2005. 438 с.
3. Гончарова О. М. Теоретико-методичні основи особистісно-орієнтованої системи формування інформативних компетентностей студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2007. 44 с.
4. Дутка Г. Я. Фундаменталізація математичної освіти майбутніх економістів : монографія. Київ : УБС НБУ, 2008. 478 с.
5. Коваль В. О. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 45 с.
6. Кошелева Н. Педагогічні основи інноваційної фахової підготовки майбутніх економістів у ВНЗ : монографія. Артемівськ: ННПІ УІПА, 2014. 134 с.
7. Лебедик Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах : монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 165 с.
8. Набока О. Г. Професійно-орієнтовані технології навчання у фаховій підготовці майбутніх економістів: теорія і методика застосування : монографія. Слов'янськ : Підприємець Маторін Б. І., 2012. 303 с.
9. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів : монографія / за ред. док. пед. наук, проф. С. О. Сисоєвої. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2009. 348 с.
10. Стрельников В. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. 375 с.
11. Ткач Ю. М. Фундаменталізація професійної підготовки майбутніх економістів : теоретичний і методичний аспекти : монографія. Ніжин: ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2017.

References

1. Artiushyna M. V. Psykholoho-pedahohichni zasady pidhotovky studentiv ekonomichnoi spetsialnosti do innovatsiinoi diialnosti [Psychological and pedagogical principles of preparation of students of economic specialty for innovative activity] : dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2011. 534 s. [in Ukrainian].
2. Baranovska L. V. Teoretyko-metodychni osnovy navchannia profesiinoho spilkuvannia studentiv vyshchoho ahrarnoho navchalnoho zakladu [Theoretical and methodological bases of teaching professional communication to students of higher agricultural educational institution] : dys... d-ra nauk: 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity / Natsionalnyi pedahohichni universytet imeni M.P. Drahomanova, Kyiv, 2005. 438 s. [in Ukrainian].
3. Honcharova O. M. Teoretyko-metodychni osnovy osobystisno-oriientovanoi systemy formuvannia informatyvnykh kompetentnosti studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [Theoretical and methodical bases of personality-oriented system of formation of informative competences of students of economic specialties] : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk. Kyiv, Natsionalnyi pedahohichni universytet imeni M. P. Drahomanova, 2007. 44 s. [in Ukrainian].
4. Dutka H. Ya. Fundamentalizatsiia matematychnoi osvity maibutnikh ekonomistiv [Fundamentalization of mathematical education of future economists] : monohrafiia. Kyiv : UBS NBU, 2008. 478 s. [in Ukrainian].
5. Koval V. O. Teoretychni i metodychni zasady formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vchyteliv-filolohiv u vyshchikh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodical bases of formation of professional competence of future teachers-philologists in higher pedagogical educational institutions] : avtoref. dys. ... d. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2013. 45 s. [in Ukrainian].
6. Koshelieva N. Pedahohichni osnovy innovatsiinoi fakhovoi pidhotovky maibutnikh ekonomistiv u VNZ [Pedagogical bases of innovative professional training of future economists in higher education] : monohrafiia. Artemivsk: NNPI UIPA, 2014. 134 s. [in Ukrainian].
7. Lebedyk L. V. Pedahohichna pidhotovka mahistriv u vyshchikh ekonomichnykh navchalnykh zakladakh [Pedagogical training of masters in higher economic educational institutions] : monohrafiia. Poltava: RVV PUET, 2011. 165 s. [in Ukrainian].
8. Naboka O. H. Profesiino-oriientovani tekhnologii navchannia u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh ekonomistiv: teoriia i metodyka zastosuvannia [Professionally-oriented learning technologies in the professional training of future economists: theory and methods of application] : monohrafiia. Sloviansk : Pidpriyemets Matorin B. I., 2012. 303 s. [in Ukrainian].
9. Poiasok T. B. Systema zastosuvannia informatsiinykh tekhnologii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh ekonomistiv [The system of application of information technologies in professional training of future economists] : monohrafiia / za red. dok. ped. nauk, prof. S. O. Sysioevoi. Kremenchuk : PP Shcherbatykh O.V., 2009. 348 s. [in Ukrainian].
10. Strelnikov V. Proektuvannia profesiino-oriientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky [Designing a professionally-oriented didactic system for training bachelors of economics] : monohrafiia. Poltava: RVTs PUSKU, 2006. 375 s. [in Ukrainian].
11. Tkach Yu. M. Fundamentalizatsiia profesiinoi pidhotovky maibutnikh ekonomistiv: teoretychni i metodychni aspekty [Fundamentalization of professional training of future economists: theoretical and methodological aspects] : monohrafiia. Nizhnyn : FOP Lukianenko V. V. TPK «Orkhideia», 2017. [in Ukrainian].

THE CONCEPT OF FORMATION OF CULTURE OF PROFESSIONAL COMMUNICATION OF FUTURE ECONOMICS

*Inna Kharchenko**Sumy National Agrarian University, Ukraine***Abstract.**

Problem formulation. *Given the increased demands of the modern labor market to economists, the culture of professional communication of an economist as a component of his general professional culture acquires special significance. As a simultaneous combination of profession with the art of language and the art of speech, the culture of professional communication is a cumulative indicator not only of professional experience, level of professional knowledge, skills, but also feelings and patterns of behavior and requires purposeful formation.*

Materials and methods. *Theoretical: historical, functional and structural, terminological analysis, generalization and extrapolation of scientific results on the research problem, pedagogical design; empirical: observation of the educational process, generalization of practice.*

Results. *The main idea of the study is that the formation of a culture of professional communication of future economists should take place purposefully in a specially created in ZVO information and educational environment, which provides integration of speech, information and economic training of future economists on the basis of social communication theory. priority areas of state policy of informatization and development of the information society and the modern paradigm of vocational education. The concept of forming a culture of professional communication of future specialists in economics covers methodological, theoretical and practical concepts.*

Conclusions. *Conceptual principles of forming a culture of professional communication of future economists are based on the provisions of the legal framework of vocational education, philosophical provisions of the theory of scientific knowledge of reality, psychological provisions of personality theory, psychological and pedagogical theory of development and self-development of professional personality. cognitive theoretical and practical activities, the theory of problem-based learning and taking into account the laws of the educational process.*

Key words: *culture of professional communication, future specialists in economics, conceptual principles, formation, professional training.*